

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN: 2181-1342 (ONLINE)

№ 9 (3) - 2023

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРЬ МУАММОЛАРИ

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES
AND SOCIAL SCIENCES

ЭЛЕКТРОН ЖУРНАЛ

ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ

ELECTRONIC JOURNAL

ISSN: 2181-1342 (Online)

Сайт: <https://scienceproblems.uz>

DOI: 10.47390/SCP1342V3I9Y2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 9 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Аброр – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Ақтамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети.

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:
Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

<i>Mamatjonov Rahimjon Akramovich</i> “VII-VIII ASRLARDA ARAB XALIFALIGI ISTILOSIGA QARSHI KURASHDA MAHALLIY HUKMDORLARNING O‘RNI VA ROLI” MAVZUSIGA OID INGLIZ TILLI TADQIQOTLAR TAHLILI	10-16
<i>Облобердиев Жасурбек Косим угли</i> МЕРЫ НАКАЗАНИЯ, ПРИМЕНЯЕМЫЕ В БУХАРСКОМ ЭМИРАТЕ В КОНЦЕ XIX - НАЧАЛЕ XX ВВ	17-22

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

<i>Турсунов Бекмухаммад Омонович</i> МИЛЛИЙ ИҚТИСОДИЁТ РАҚОБАТБАРДОШЛИГИНИ БАҲОЛАШНИНГ МЕЗОН ВА КЎРСАТКИЧЛАРИ	23-34
<i>Курпаяниди Константин Иванович</i> ИССЛЕДОВАНИЕ ТРАНСФОРМАЦИИ ЭКОНОМИКИ: ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ СИСТЕМ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ЧЕРЕЗ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ РЕФОРМЫ	35-44
<i>Ahmedov Shohjaxon</i> O‘ZBEKISTONDA SHAKANA SAVDONI RIVOJLANISH TENDENSIYALARI TAHLILI	45-51
<i>Кулибоев Азамат Шоназарович</i> БЮДЖЕТ ТАШКИЛОТЛАРИДА БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ	52-62
<i>Рўзиев Абдумалик Ортиғалиевич</i> МИЛЛИЙ ИҚТИСОДИЁТНИ РАҚАМЛАШТИРИШНИ БАҲОЛАШДА МИҚДОРИЙ ВА АХБОРОТ ТАҲЛИЛИ МЕТОДОЛОГИЯСИ	63-73
<i>Abduraxmanova Shoxida Ravshanovna</i> TIBBIYOT MUASSASALARIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	74-80
<i>Davronov Istamxo‘ja Olimovich</i> МЕНМОНХОНА ХИЗМАТЛАРИ РАҚОБАТБАРДОШЛИГИ ВА СИФАТИНИ ВАНОЛАШ USULLARI	81-86
<i>Маматов Бахадир Сафаралиевич</i> ҲУДУДЛАРДА ИНВЕСТИЦИЯВИЙ МУҲИТ ЖОЗИБАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ МАСАЛАЛАРИ	87-96
<i>Шолдаров Дилшод Азимиддин ўғли</i> КАМ ТАЪМИНЛАНГАН ОИЛАЛАР УЧУН НАФАҚА ВА МОДДИЙ ЁРДАМ ТАЙИНЛАШ ВА ТЎЛАШ ТАРТИБИ	97-104
<i>Баратов Махсудали Назиралиевич</i> МИКРОМОЛИЯВИЙ ТАШКИЛОТЛАР ФАОЛИЯТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ – ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ	105-116

<i>Ergashev Islom Ismoilovich</i> KESKIN RAQOBAT SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARI INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISHNING METODOLOGIK ASOSLARI	117-127
<i>Қодиров Азизжон Анварович</i> ЎТИШ ИҚТИСОДИЁТИ МАМЛАКАТЛАРИДА ЭКОТУРИЗМНИ РИВОЖЛАНТИРИШ АМАЛИЁТИ	128-136
<i>Эшонкулов Акмал Кудратович</i> ПРОБЛЕМЫ ПРОВЕДЕНИЯ АНАЛИЗА ДЕНЕЖНЫХ ПОТОКОВ ХОЗЯЙСТВУЮЩИХ СУБЪЕКТОВ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	137-142
<i>Астанов Шерзод Рустамович</i> ЎЗБЕКИСТОНДА ТУРИЗМНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ИНВЕСТИЦИОН ЛОЙИХАЛАРНИ ЖАЛБ ҚИЛИШНИНГ ТАШКИЛИЙ МЕХАНИЗМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	143-150
09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ	
<i>Abdullayev Ibodulla Abdullayevich</i> YOSHLARNI MILLIY G'URUR RUHIDA TARBIYALASHDA OILA VA OILAVIY QADRIYATLARDAN UNUMLI FOYDALANISH USULLARI	151-155
<i>Turabova Sevara Kattaqulovna</i> BAHS-MUNOZARALARDA QO'LLANILADIGAN TUZOQLAR VA MANIPULYATSION (SPEKULYATIV) USULLAR	156-164
<i>Alimatova Nargis Abduxalilovna</i> BARQAROR RAQOBAT USTUNLIGI-RAQOBATBARDOSHLIK OMILI	165-174
<i>Allayarova Marhabo Mavlonovna</i> UCHINCHI RENESSANS DAVRIDA YOSHLAR BADIY IJODINI RIVOJLANTIRISH ZARURIYATI	175-179
<i>Рахманов Баҳодир</i> СИНЕРГЕТИК ТАФАККУР: ФАЛСАФИЙ МЕРОСИМИЗНИ ТАДҚИҚ ЭТИШНИНГ АҲАМИЯТИ	180-186
<i>Abdiraxmanov Muzaffar Zaripbayevich</i> ABU ALI IBN SINONING XORAZM MA'MUN AKADEMISIDAGI FAOLIYATI	187-191
<i>Mirzaxalov Xojiakbar Tajibayevich</i> JAMIYATDA GENDER TENGLIGI MUAMMOSINING IJTIMOY-FALSAFIY TAHLILI	192-197
<i>Azimov Ashirali Mehmonboyevich</i> XOTIN-QIZLAR GENDER MA'RIFATINING IJTIMOY BARQARORLIKKA TA'SIRI	198-202
<i>Azimov Sherzod</i> PHILOSOPHICAL REFLECTION ON THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF SPORT IN SOCIETY	203-207
<i>Абдурахмонович Хасан Иброхимович</i> ЎЗБЕКИСТОНДА ЁШЛАР ИННОВАЦИОН ТАФАККУРИНИ ЮКСАЛТИРИШНИНГ УСТУВОР ЎНАЛИШЛАРИ	208-216

10.00.00 - ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ*Kuliyeva Dilshoda Alijon qizi*

QUMAN TOPISHMOQLARINING O'ZBEK FOLKLORIDAGI PARALLEL SHAKLLARI 217-223

Teshabaeva Dilfuza Muminovna, Abduxalilova Gulbaxor Karabaevna

ТУРИЗМ СОҲАСИГА ОИД СЎЗ ВА ИБОРАЛАРНИ ПРЕФИКСЛАР ЁРДАМИДА

ЯСАЛИШИ 224-230

Abdinazarov Uktam Qushoqovich

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA GIPPOLOGIK TERMINLARNING LINGVISTIK TADQIQI.. 231-236

Axmedova Shaxodat Maxmutovna

O'ZBEK XALQ PAREMALARIDA SHIFO KONSEPTINING IFODALANISHI..... 237-241

Ruziyev Xusniddin Baxritdinovich

JAHON TILSHUNOSLIGIDA PAREMALAR TADQIQI 242-246

Vositov Otabek Toxirjonovich

TABIATNING ATMOSFERA HODISASI UMUMIY MA'NOSI VA LEKSIK SEMANTIKA

GURUHLARNING STRUKTURAL XUSUSIYATLARI 247-253

Hodir Raхmatullaev

НАЗАР ЭШОНҚУЛ НАСРИДА ШАРПА АРХЕТИПИНИНГ ТАЛҚИНИ 254-260

12.00.00 - ЮРИДИК ФАНЛАР*Мамасобиров Давронбек Эрназарович*

ВАТАНДОШЛАР БИЛАН ИШЛАШ: ҚИЁСИЙ-ҲУҚУҚИЙ ТАҲЛИЛ 261-270

Urakov Djahongir Rajabovich, Sharipovasror Safar o'g'li

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QONUN HUJJATLARIDA FUQAROLIK JAMIYATI

INSTITUTLARNING HUQUQIY ASOSLARI 271-276

13.00.00 - ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ*Djamaldinova Shaxlo Obloberdiyevna*

OLIY TIBBIY TA'LIM MUASSASALARI TALABALARI HISSIY-KOMMUNIKATIV

KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH 277-281

Umarova Zaxro Abduraxim qizi

TALABALAR MUSTAQIL TAYYORGARLIGINI RIVOJLANTIRISHDA NOSTANDART FIKRLASH

(THINKING OUTSIDE THE BOX) NING ROLI 282-287

Kadirov Ramz Turabovich

TALABA-AKTYORLARNING SAHNA NUTQIGA OID BILIM VA KO'NIKMALARINI

TAKOMILLASHTIRISHNING SPETSIFIK TEXNOLOGIYALARI (DARS JARAYONIDAGI

MASHG'ULOTLAR MISOLIDA) 288-295

Khabiba Madaminovna Jurabekova

THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF LISTENING IN THE FORMATION OF COMMUNICATIVE

COMPETENCE OF STUDENTS IN RUSSIAN LESSONS 296-302

<i>Nishonov Akmal Obidovich, Xamrakulov Xamidullo Turgunboyevich</i> KLAUSTERLI O'ZARO TA'SIR SHAROITIDA INFORMATIKA O'QITUVCHILARINING MALAKASINI OSHIRISH JARAYONINI MODELASHTIRISH MASALALARI	303-310
<i>Ergashev Murodbek Ikromovich</i> MUSIQA TA'LIMIDA O'QUVCHILARNING KREATIV VA IJTIMOYIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING MAVJUD IMKONIYATLARI	311-316
<i>Utkirov Nusrat Kamilovich</i> BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA MUTAXASSISLARINI TAYYORLASHNING KASBIY-PEDAGOGIK KOMPETENTLI TA'MINOTINI RIVOJLANTIRISH	317-322
<i>Yulbarsova Xurshida</i> BO'LAJAK SOTSIOLOGLARDA IJTIMOYIY KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILY-PEDAGOGIK JIHATLARI	323-329
<i>Baychayev Fazliddin Xusenovich</i> BO'LAJAK KON-METALLURGIYA SANOATI MUTAXASSISLARINING ELEKTROSTATIKAGA OID NAZARIY BILIMLARINI MUSTAHKAMLASH	330-335
<i>Muminov Ulmas Ravshanqulovich</i> O'ZBEKISTONDA "MAHALLA INSTITUTI" NING MAHALLIY O'Z-O'ZINI BOSHQARISH – ORGANI SIFATIDA SHAKLLANISHI, UNING HUQUQIY ASOSLARINI YARATILISHI	336-341
<i>Tajibayeva Ma'mura Tojidinovna</i> AJDODLARIMIZ PEDAGOGIK TA'LIMOTLARINI O'RGANISH ASOSIDA TALABALARDA G'OYAVIY DUNYOQARASHINI RIVOJLANTIRISH	342-346
<i>Askarova Zulayxo</i> BOSHLANG'ICH TA'LIM JARAYONIDA O'QUVCHILARNING FIKRLASH DARAJASINI ANIQLASHDA INNOVATSION METODLARDAN FOYDALANISH SAMARASI	347-352
<i>Akhmadjonova Diyora Dilshod qizi</i> EXPLORING THE EFFECTIVENESS OF TEACHING THROUGH ONLINE PLATFORMS	352-362
<i>Jumaniyazova Go'zal</i> OLY O'QUV YURTI TALABALARINI PIRLSGA YO'NALTIRILGAN TOPSHIRIQLARNI TAYYORLASHGA O'RGATISH METODIKASI	363-367
<i>Xusaiova Leyla Yunusova</i> СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В ОБУЧЕНИИ ФОНЕТИКЕ: ТЕХНОЛОГИИ И МЕТОДЫ	368-373
<i>Xudayberganov G'ayrat Quranboyevich</i> МАТЕМАТИК КРЕАТИВ ТАВСИФДАГИ MASALALARNING BOSHLANG'ICH SINFI O'QUVCHILARIDA KREATIV FIKRLASHINI FANLARARO ABSSESSIAL VA ORDINATAL BOG'LAB SHAKLLANTIRISHDAGI O'RNI VA ROLI	374-379
<i>To'xtasinov Muhammadjon</i> PEDAGOGLAR KASBIY KOMPETENLIGINI OSHIRISHDA UZLUKSIZ METODIK XIZMATNING O'RNI	380-384

Eshnazarov Murod Karimovich

GERMENEVTIK YONDASHUV ASOSIDA TA`LIM MAZMUNINI RIVOJLANTIRISH

IMKONIYATLARI385-391

09.00.00- Фалсафа фанлари

Allayarova Marhabo Mavlonovna
Samarqand davlat universiteti,
dotsent, falsafa fanlari nomzodi

UCHINCHI RENESSANS DAVRIDA YOSHLAR BADIY IJODINI RIVOJLANTIRISH ZARURIYATI

Annotatsiya. Maqolada badiiy ijod inson faoliyatining borliqni ma'naviy-estetik anglash va idrok etishning reflektiv mahsuli va ayni paytda san'at asarlarining yaratilishi, qadrlanishi va idrok etilishi masalasi tahlil etilgan. Badiiy ijod moddiy va ma'naviy qadriyatlarni yaratish jarayoni, inson ma'naviy-madaniy faoliyati hisoblanadi va shunga ko'ra u jamiyat hayotini ma'naviy boyishiga va ma'naviy madaniyatini yuksalishiga olib keladi. Shaxsning voqelikni estetik anglashda uning badiiy ijodkorlik faoliyatidagi badiiy tasavvurlar va estetik ideallar, ma'naviy olami jamiyat estetik madaniyati va ma'naviy taraqqiyotida muhim ahamiyatga ega ekanligi yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: estetik madaniyat, ma'naviy madaniyat, badiiy ijod, estetik anglash, ma'naviy taraqqiyot, qobiliyat, iste'dod, san'at asarlari, badiiy faoliyat.

Allayarova Marhabo Mavlonovna
Samarkand State University,
associate professor, candidate of philosophy

THE NEED TO DEVELOP YOUTH ARTISTIC CREATIVITY DURING THE THIRD RENAISSANCE

Abstract. In the article, artistic creativity is a reflexive product of the spiritual-aesthetic understanding and perception of human activity, and at the same time, the issue of creation, appreciation and perception of works of art is analyzed. Artistic creativity is the process of creating material and spiritual values, it is a spiritual and cultural activity of a person, and accordingly, it leads to the spiritual enrichment of the life of society and the development of its spiritual culture. In the aesthetic perception of the reality of a person, it is explained that artistic imaginations and aesthetic ideals in his artistic creativity, spiritual world are important in the aesthetic culture of the society and the spiritual development of the society.

Key words: aesthetic culture, spiritual culture, godly creation, aesthetic consciousness, spiritual development, abilities, talent, production of art, godly action

Аллаярова Мархабо Мавлоновна
Самаркандский государственный университет,
доцент, кандидат философских наук

АКТУАЛЬНОСТЬ РАЗВИТИЯ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТВОРЧЕСТВА МОЛОДЕЖИ В ЭПОХУ ТРЕТЬЕГО ВОЗРОЖДЕНИЯ

Аннотация. В статье художественное творчество является рефлексивным продуктом духовно-эстетического осмысления и восприятия человеческой деятельности, и в то же время анализируется проблема создания, оценки и восприятия произведений искусства. Художественное творчество – это

процесс создания материальных и духовных ценностей, это духовно-культурная деятельность человека и, соответственно, оно ведет к духовному обогащению жизни общества и развитию его духовной культуры. В эстетическом восприятии действительности человеком объясняется, что художественные представления и эстетические идеалы в его художественном творчестве, духовном мире имеют важное значение в эстетической культуре и духовном развитии общества.

Ключевые слова: эстетическая культура, духовная культура, художественное творчество, эстетическое сознание, духовное развитие, способности, талант, произведения искусства, художественная деятельность.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SP1342V3I9Y2023N20>

Kirish. Mamlakatimizda bugungi kunda barpo etilayotgan Uchinchi Renessans davrida ma'naviy taraqqiyotni ta'minlash va ma'naviy yangilanishni amalga oshirish ishlari jadal bormoqda. Bu jarayon ma'naviy sohadagi o'zgarishlar va islohotlar bilan bevosita bog'liq bo'lib, uning asosiy subyekti yoshlardir. Ma'naviy taraqqiyot va ma'naviy yangilanishlar ta'lim va tarbiya tizimidagi yoshlarga bo'lgan e'tibor, imkoniyatlar, shart-sharoitlar bilan amalga oshadi. Har qanday ma'naviy yangilanishlar jamiyat va yoshlarning iste'dod va qobiliyatlari tufayli yuzaga keladi. Davlatimiz rahbari Sh.M.Mirziyoyev ta'kidlaganidek: "...yagona maqsadimiz-maktabgacha ta'lim va maktab ta'limi, oliy va o'rta maxsus ta'lim tizimi hamda ilmiy-madaniy muassasalarni Uchinchi Renessansning to'rt uzviy halqasiga, bog'cha tarbiyachisi, maktab muallimi, professor o'qituvchilar va ilmiy-ijodiy ziyolilarimizni esa Yangi Uyg'onish davrining to'rt tayanch ustuniga aylantirishdan iborat", deganlarida aynan shu fikrimiz tasdig'idir.[1:57]

Yurtimizda tarixiy voqelik bo'lgan birinchi va ikkinchi Renessans davrlariga e'tibor qaratadigan bo'lsak, uning zamirida ma'naviy hayotning yuksak darajada rivojlanganligi, unda yoshlarning diniy va dunyoviy ilmlarni egallashi, ijodkorlik faoliyati shakllanganligi yoki bugungi til bilan aytganda inson kapitali bilan bevosita bog'liqdir. Bugungi barpo etilayotgan Yangi O'zbekistonimizda ma'naviy hayot, ma'naviy taraqqiyotimiz inson kapitali bo'lgan yoshlar badiiy ijodini rivojlantirish zaruriyati bilan bog'liqdir. Shuni ta'kidlash lozimki, inson kapitali tushunchasi mohiyatida yoshlarning bilim, qobiliyat, iste'dod, ko'nikma va malakalari, ularni qo'llab-quvvatlash, himoyalash tushuniladi.[2:22]

Adabiyotlar tahlili va metodlar. Yangi O'zbekiston ma'naviy taraqqiyoti va Uchinchi Renessans davrini barpo etish yoshlarning intellektual salohiyati va ijodkorlik faoliyati bilan bevosita bog'liq. Yoshlarning badiiy ijodkorlik faoliyatini rivojlantirish doirasidagi tadqiqotlar deyarli juda kam o'rganilgan. Bu borada Arastu, Gegel, Xoginskaya, M.S.Kagan, Yu.D.Vorobey, bugungi kunda Ye.G.Kalyujnaya, D.B. Bogoyavlenskaya, V.A.Petrovskiy, Ye, L.Yakovlev kabi faylasuflar tomonidan estetik, ijtimoiy, psixologik jihatlari qisman o'rganilgan. Uning dolzarbligi Prezidentimiz Sh.Mirziyoyevning ma'ruzalarida hamda ilmiy tadqiq etilayotgan faylasuf-olimlarimiz Sh.Qo'shoqov, T.Mahmudov, A.Samadov, M. Qur'onovlar ijodida ko'rish mumkin. Badiiy ijod masalalarining inson faoliyatining muhim xususiyatlari tarixiy va falsafiy aspektda Arastuning "Poetika", Gegelning "Estetika" asarlarida talqin etilgan. Bugungi kunda uning dolzarbligi, inson faoliyatining muhim atributi estetik va falsafiy jihatdan G.F Xoginskayaning "Xudojestvenno-esteticheskie sennosti v sisteme kulturi", Yu.D.Vorobeyning Dialektika xudojestvennogo tvorchestva", T. Maxmudovning "Estetika i duxovnie sennosti" nomli monografiyalarida tahlil qilingan. Yoshlar madaniy-estetik faoliyatining ayrim masalalari doirasida O.G'aybullaev va A.Samadovlarning ilmiy tadqiqot ishlarida estetik ideallikni shakllantirish va rivojlantirish muammolari sifatida o'rganilgan.

Natija va muhokama. Jamiyat uning yordamida intellektual boylik, shaxsiy boylik, milliy va ma'naviy qadriyatlar, san'at asarlari, ma'naviy boyliklarni yaratadilar. Ana shu yaratuvchanlik faoliyati mohiyatan ijodkorlikdir. Ijodkorlik turlari ichida uning eng asosiy ko'rinishlaridan biri bu ma'naviyat fenomeni bo'lgan badiiy ijoddir. Badiiy ijod moddiy va ma'naviy qadriyatlarni yaratish jarayoni, inson ma'naviy-madaniy faoliyati hisoblanadi va shunga ko'ra u jamiyat hayotini ma'naviy boyishiga va ma'naviy madaniyatini yuksalishiga olib keladi. Ma'naviy madaniyat har qanday xalqning ma'naviy qiyofasi va borlig'ini ifodalaydi. Ma'naviy madaniyat tushunchasiga berilgan ta'riflardan birida u "ijtimoiy ongning barcha shakllari, ya'ni falsafiy, ilmiy, huquqiy, axloqiy, estetik, diniy qarashlar, maorif, ta'lim- tarbiya, maktab, o'rta va oliy ta'lim, fan, madaniy muassasalari, ommaviy axborot vositalari, san'at, xalq ma'naviy ijodiyotining barcha turlarini qamrab oladi" deya ifodalanadi[7:194]. Madaniyat kishilar hayoti va faoliyatining turli ko'rinishlarida, shuningdek, ular yaratadigan moddiy va ma'naviy boyliklarda ifodalanadi. Shuningdek u inson faoliyati yoki turmushining o'ziga xos sohalari (badiiy madaniyat, turmush madaniyati, estetik madaniyati)ni izohlash uchun qo'llaniladi. Bunda badiiy ijod asosiy fenomen vazifasini o'taydi. Badiiy ijod inson faoliyatining borliqni ma'naviy-estetik anglash va idrok etishning reflektiv mahsuli va ayni paytda san'at asarlarining yaratilishi, qadrlanishi va idrok etilishidir.

Nemis faylasufi Hegel badiiy ijodni "insonning ichki va tashqi dunyoni ma'naviy anglashga, uni o'zining "Men" ini obyekt sifatida bilishiga bo'lgan oqilona intilishidan kelib chiqadi" deb ta'kidlagan edi bu xususidagi qarashlarida[3:38]. Borliqni anglashda Gegel badiiy bilishni jarayon sifatida ifodalaydiki, bunda u ongda aks etgan obyektiv reallik bilan emas, balki estetik ideallikning rivojlanish qonuniyatlari bilan (mutlaq, ilohiy g'oya) kechadi, deb hisoblaydi. Darhaqiqat, faylasuf tomonidan talqin qilingan fikrlarga ko'ra, badiiy ijod mohiyatan bilim kabi tafakkur mahsulidir, lekin biroq u bunda tasavvur va his-tuyg'udan ajralmasdir, yoki ong obrazlarini shakllantiruvchi predmetli- hissiy faoliyatdir. Shunga ko'ra badiiy ijod san'at asarlarini, qadriyatlarni, milliy boyliklarni yaratishga qodir tafakkur va hissiy idrok etish jarayondir, unda jamiyat, millat, shaxsning ichki dunyosi va tashqi olami bilan bog'liqlikda kechadigan ma'naviy dunyosi aks etadi.

Demak, badiiy ijod mahsuli san'at ma'naviy hayot va estetik dunyoqarash mahsulidir, san'at yoshlarning ma'naviy olami va borlig'ini boyitishi bilan birga ularni ijodkorlikka, badiiy faoliyatga chorlaydi. Uni yaratish jarayoni o'ziga xos estetik jarayon va falsafiy mohiyatga ega. Badiiy ijod shaxsning o'z "men"ini topishga, anglab etishga, ma'naviy borlig'ini transformatsiya qilishga yo'naltiradi. Bunday ijod shaxsning ijodiy mehnati natijasi va ayni paytda u insonni o'z tabiatini o'zgartirish xususiyatiga ega. Bunday qarashlarni estetik faylasuflar G.F.Xoginskaya [4:9), Yu.D.Vorobey [5.53] kabilarni ijodida ko'rish mumkin. Badiiy ijod jarayoni nafaqat shaxsning ijodiy mehnati faoliyati, balki subyektning obyektiv olam bilan bo'lgan estetik munosabatga kirishuvida, uning badiiy va estetik bilimi va kreativ tafakkuri hamda ma'naviy madaniy olami shakllanganligiga ham bevosita taalluqlidir.

Shaxsning ma'naviy olami badiiy-amaliy faoliyati natijasi bo'lgan badiiy ijodkorligida, u yaratgan asarlarida namoyon bo'ladi va unda o'z "Men"ini shakllanishiga zamin tayyorlaydi. Ana shu o'z "Men"ni anglab etishi yoshlarda badiiy ijodkorlik faoliyatga, san'atga, kitobxonlikka bo'lgan mehr- muhabbatini uyg'otadi. Ularga ma'naviy kuch va ozuqa beradi.

San'atga bo'lgan ma'naviy ehtiyoji va qiziqishi ortishi orqali o'z ma'naviy olamini boyitadi. Badiiy ijod san'at asarlarini nafaqat yaratish, balki iste'mol qilish, rivojlantirish,

yangicha ijodiy tafakkurni boyitishga xizmat qiladi. Ba'zi tadqiqotchilar "san'at ma'naviy ishlab chiqarishning bir tarmog'i ekanligiga e'tiroz bildirilari mumkin, lekin hayot va san'atdagi estetik ijod o'rtasida mutlaq o'ziga xoslik mavjud emas va bo'lishi ham mumkin emas" –deb ta'kidlaydi estetik faylasuf Vorobey Yu.D.[5:59]. Darhaqiqat, san'at ma'naviy ishlab chiqarish omili va vositasidir. Ayni paytda san'at ma'naviyat fenomeni hamdir. Biz bunday qarashni o'zimizni tadqiqotlarimizda batafsil yoritganmiz. Lekin hozir bu xususda to'xtalmoqchi emasmiz. Biz badiiy ijodning jamiyat va shaxs ma'naviy olamining boyishi va ma'naviy qadriyatlarining yaratilishida muhim ahamiyatga ega ekanligini ta'kidlamoqchimiz.

San'at asarlari, ma'naviy qadriyatlar badiiy madaniyat tizimida yaratiladi, rivojlanadi va yashaydi. Shoir-ijodkor shaxsning hayotga bo'lgan estetik munosabati madaniy hayotga moslashuvi va unda o'zini transformatsiya etishi o'laroq san'at asarini yaratadi. Bu jarayonda u o'zligini, iste'dod va qobiliyatini namoyon etadi, o'z ma'naviy olamini, ruhiyatini, borlig'ini she'riyatda, ya'ni badiiy obrazlarda, badiiy so'zlarda obrazli aks ettiradi. U oddiy so'zlarda so'z o'yini qilishi ham mumkin edi. Lekin u san'at asari darajasida namoyon bo'lolmaydi. Ijodkor she'riyat orqali o'z tug'yonlarini, hissiyotlarini, kechinmalarini, ohu-faryodlarini, quvonchini namoyon qiladi. Ana shu jarayon shoirning ijodkorlik qobiliyatining – ma'naviy olamining namoyon bo'lishidir. Ijodkor olamni, voqelikni estetik idrok etish va anglash darajasidagi badiiy-amaliy faoliyatida asar yaratadi. Uning qanchalik falsafiy dunyoqarashi va bilimi keng bo'lsa va unga tayansa, san'at asari mohiyat va mazmun jihatidan ham shunchalik keng bo'ladi, uni o'qigan o'quvchi shaxsi shunchalik badiiy ma'naviy ozuqa va bilimga ega, ma'naviy olami yanada boyiydi. Tarixiy asar orqali o'tmish ko'z o'ngida gavdalanadi, tarixiy obrazlarni haqqoniy qahramonliklari haqida tasavvurga ega bo'ladi, badiiy to'qima asarlar, fantastika yoki romanlar orqali inson ruhiyati, qalbi va kechinmalarini, voqelikni anglash, hayotiy tajribalarga ega bo'ladi. Shunga ko'ra ijodkorning badiiy tasavvuri inson hayotini konkret badiiy obrazlar shaklidagi xayoliy yoki o'ylangan ideal va axloqiy tasavvurlaridir. Bu haqda estetikshunos olim Tilab Maxmudovning "har qanday obrazlar ijodkorning voqelik haqidagi ideal tasavvurlariki, bular rassomning o'z oldiga qo'ygan vazifalari va ma'naviy dunyosiga qarab, ularning estetik faolligini ko'rsatadi" –deya ta'kidlagan fikrlari bilan izohlash mumkin.[6:138]

Ijodkor yaratayotgan badiiy ijod mahsuli uning san'at asari darajasiga ko'tarilishi uchun avvalo u badiiy-estetik qadriyatlarni anglab etishi, ijtimoiy ideallarni baholay olishi, ma'naviyat hodisasi bilan uyg'unlasha olishi lozimdir. Badiiy ijod voqelikni estetik munosabat, estetik anglashda yuzaga keladigan jarayonki, unda ijodkorning estetik ideali, xayoliy orzulari, badiiy tasavvurlarini ro'yobga chiqaradi. Ijodkorning hissiy va aqliy borlig'i, uning bilimi, axloqiy qiyofasi, uni qurshab turgan ma'naviy olam, ma'naviy etukligi badiiy va estetik tasavvurlarini qay darajada boyishiga xizmat qiladi. Mashhur rassom Leonardo da Vinchi o'z asarlari bilan badiiy rassomchilik san'atida yuksak cho'qqiga erishishida uni o'sha davr muhiti, ma'naviy ehtiyojlar talabi, uning bilim darajasi (inson anatomiyasi, ximiya, inson fiziologiyasi va boshqa fanlarda), boy ma'naviy olami, madaniy saviyasi uning badiiy tasavvurlarini xayoliy boy bo'lishiga xizmat qildi. U yaratgan asarlar hanuzgacha ma'naviy madaniyat tizimida o'chmas iz qoldirdi, asarlari abadiy san'at asari va estetik olamning noyob durdonasiga aylandi.

Shuningdek Sharq olamining ulug' mutafakkiri, g'azalnavislikda buyuk cho'qqiga erishgan Alisher Navoiy ijodini ham olsak. Shoirning ajoyib va mukammal g'azallari, baytlari, she'riy durdonalari, "Xamsa" asaridagi obrazlar talqini, umuman barcha asarlari insoniyat ma'naviy olamini teran bilgan, islom dini va tasavvuf ta'limotidan bahra olgan, ezgulik va

insonparvarlik g'oyalari va inson go'zalligini, axloqiy fazilatlarni badiiy obrazlar va tasavvurlarda targ'ib qildi. Uning bunday ijodiy mahsuli o'z davriga xos ma'naviy madaniyatning qadri va ijodkorning ma'naviy saviyasi, badiiy olami, albatta iste'dodi rol o'ynagan.

Shunga ko'ra shaxsning voqelikni estetik anglashida uning badiiy ijodkorlik faoliyatidagi badiiy tasavvurlar va estetik ideallar, ma'naviy olami jamiyat estetik madaniyati va ma'naviy taraqqiyotida muhim ahamiyatga ega.[8:26]

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, badiiy ijodkorlik jarayonida inson ma'naviy ruhlanish, ma'naviy poklanish, o'z "Men"ini anglash darajasida bo'ladi. Bunda badiiy ijod asosiy fenomen vazifasini o'taydi. Badiiy ijod inson madaniy faoliyatining borliqni ma'naviy-estetik anglash va idrok etishning reflektiv mahsuli va ayni paytda san'at asarlarining yaratilishi, qadrlanishi va idrok etilishidir.

Bu o'z navbatida jamiyat ma'naviy madaniyatini yuksalishiga xizmat qiladi. Bugungi kunda mamlakatimizda barpo etilayotgan yangi O'zbekistonni, Uchinchi Renessansni ana shunday ma'naviy madaniyat yuksalishiga xizmat qiluvchi ijodkor yoshlar ro'yobga chiqaradi, ular o'z davrining bunyodkorlari sifatida san'at asarlarini yaratishga uni qadrlashga qodir bo'lib voyaga yetishlari zarur.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. Toshkent: "O'zbekiston", 2021, 57-б.
2. Qur'onov M. Bolam baxtli bo'lsin desangiz. Toshkent: "Ma'naviyat", 2013, 22-bet.
3. Гегел. Эстетика. В 4-томах., М.: "Искусство", 1968, с-38.
4. Хогинская Г.Ф.Художественно-эстетические ценности в системе культуры. Межвузовский сборник научных трудов. Саранск, Московский государственный университет, 1990 г., с-9
5. Воробей Ю.Д. Диалектика художественного творчества. М.: Изд-во Московского университета, 1984 г., с-53.
6. Махмудов Т. Эстетика и духовные ценности. Тошкент: "Ўзбекистон", 1993, 26-бет.
7. Фалсафа қисқача изоҳли луғат. Тошкент:"Шарқ"-нашриёт-матбаа акциадорлик компанияси, 2004 йил, 138-бет
8. Samadov A.R. Shaxs estetik idealini shakllantirish va rivojlantirish muammolari. Avtoreferat. 2019.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 9 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).